జ్ఞానోదయ గ్రంథమాలా ప్రచురములు—7

మయూరాసనము

కొణకంచి చక్రధరరావు గారు

వ్రాయఁబడినది.

సేతు ముద్రాక్షరశాల.

మచిలీపట్టణము.

1912

వెల రెండణాలు.

ఐదిష్యద్వారదసంతానమును దగ్రి గణ్యా పుణ్యాంగని

నిదేయము లగు సంకురములు గాంచి పోషించిన

మా పోషకులు ప్రత్యేకముగ బాలస్త్రీ

యములందే ప్రపంచమును విడనాడిన

శ్రీ పింగళి వెంకటరామ మోహన్ రెడ్డి

గారి పాదపద్మముల యొక్క జ్ఞాప

కార్థముగ ఈ పుస్తకమును వారి

పేర అంకిత మొనర్చు

చున్నాడను.

శ్రీ.

ఇట్లు,

చక్రధరరావు.

విజ్ఞాపనము.

—— :o: ——

కొంతకాలము క్రిందట, సహిఫా, జమానా, యను మాసపత్రికలయందు స్త్రీ పునర్వివాహమును గూర్చి కొంత విపులముగ వ్రాయఁబడిన వ్యాసములలో విషయములను జూచి, వాని నొక వ్యాసరూపముగ మన యాంధ్రపత్రికలలో నెద్దానియందైనఁ బ్రకటింపఁదలఁచి తీరిక కలిగినప్పుడెల్లను కొంచెముగ వ్రాయుచుఁ గొన్ని దినములకు పూర్తి జేసితిని గాని ప్రస్తుతము నా మిత్రులును, మా కార్యస్థానమున శిరస్తాదారులును నగు మ.రా. బ్రహ్మశ్రీ నృసింహారావుగారు "సశేషముగఁ బత్రికలలోఁ బ్రకటింపఁబడుటకంటెఁ గొంచెము విపులముగనున్న వ్యాసము గాన నొక చిన్ని పుస్తకరూపముగ నుండుట యుక్తము" అను నభిప్రాయము నిచ్చుటచే నిట్లొనరించితిని. ఇందలి లోపములను క్షమించుటకు భాషాభిమానులకు పెక్కు ప్రార్థనలు.

పెద్దపల్లి,
ఆబ్కారీ ఆఫీసు.
22-4-12.

ఇట్లు విధేయుఁడు,
కొణకంచి చక్రధరరావు.

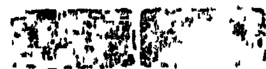

మయూరాసనము.

"తఖ్తు" యనునది పారసీభాష యందు కూర్చొనుట కుపయోగింపఁబడు "కుర్చీ" యనుపదమునకు సమానార్థక మగు వాక్యము; గాని యే యే స్వరూపలక్షణములను గలిగియున్న యాసనము 'తఖ్తు' అనుపదమునకు లక్ష్యముగఁ జూడఁబడు చున్నదో యాస్వరూపలక్షణములు 'కుర్చీ' యని వాడఁబడు నాసనమునకు లేకుండుటచే నిప్పుడు కూర్చుండుభాగ మెట్టుఁ జూచినను సమానములగు పొడవు వెడల్పులును, నాలుగు కాళ్లును గలిగి దాదాపు ఖట్వరూపమును బోలినదిగ నున్నదానినే 'తఖ్తు' అని పిలుచు చున్నారు.

ఇది సర్వసాధారణముగ నందఱచే వాడఁబడు చున్న "తఖ్తు" అనుపదముయొక్క వివరణము; గాని యీశబ్దముయొక్క ప్రత్యేకార్థము రాచకార్యములను నిర్వర్తించుటకై యొకరాజ్యమును బాలించెడి రాజుచే నధిష్ఠింపఁబడి యుండెడి యాసనముపట్ల వర్తింపు చున్నది. ఈరాజాధిష్ఠిత మగు తఖ్తు యొక్క రూపలక్షణములు గూడ దాదాపుగఁ బైనఁ జెప్పఁబడిన తఖ్తునే పోలి యుండును గాని యిది సామాన్యము లగు తఖ్తులకంటె మిక్కిలి యలంకారయుతముగను బరిమాణమునందు కొంచెము తక్కువగను నుండి యానుకొనుటకును వగునట్లు వెనుక తట్టున "తకియా" (దిం

డు) ఁసును పైభాగమున నీడ నిచ్చు చున్నదానివలె నగుపడుచు శిల్పకళాచాతుర్యయుతమును, మూల్యవంతమును నై మెఱయు చుండెడి యొకఛత్రమును గలిగి యుండును.

ఈ తఖ్తు రాజచిహ్నములలో మిక్కిలి యావశ్యక మైనదిగఁ బరిగణింపఁబడు చున్నది. దీనికి పీఠారోహణ మను పేరటి మహోత్సవ మొకటి సంబంధించి యుండును. ఏకార్యానుష్ఠానానంతరము రాజు తానొక స్వాతంత్ర్యపదవి నంది నిజాధికారమును యథావిధిగ నెరవేర్పశక్తి గలవాఁ డగునో యదియే యీమహోత్సవము. పీఠాధిరోహణము ననుసరించి దానికి తుల్యమగు యావశ్యముగ భావించెడి మఱియొక కర్మ గూడ గలదు. దీనికి కిరీటధారణోత్సవ మనియును లేక మకుటధారణోత్సవ మనియును జెప్పెదరు. ఈరెంటికిని బ్రథమము నుండియుఁ బరస్పరసంబంధము గలిగి యుండుటచే వీనిలో నేపదమును జెప్పినను నాశబ్దమునం దీకార్యములు రెండును నిమిడియున్నట్లు సాధారణముగ భావింపఁబడు చుండును గాని యిచ్చట కిరీటమును గుఱించివర్ణించుట మా యీ వ్యాసము యొక్క యుద్దేశము గాదు కావున దానిని గుఱించి యిఁక నింతకంటె నధికముగ వ్రాయక తఖ్తుయొక్క యుత్పత్తికి సంబంధించిన కొన్ని చారిత్రికవిషయములను మాత్రము వివరించి యాపిమ్మట ముఖ్యవిషయమునకు మరలెదము.

తఖ్తు యొక్క యారంభము 'జమ్షీదు' అను రాజునుండి పుట్టిన దనియును, నతని కిదియేగాక మఱికొన్నినూతననిర్మాణములును గావించినగౌరవముకూడా కల దనియును, నాయన తన తఖ్తును వివిధములును బహుమూల్యవంతములును నగు రత్నసంచయములచే మిగుల సుందరముగ నలంకరించి జ్యోతిష్కుల యభిప్రాయముతో నొక శుభలగ్న మేర్పాటు గావించుకొని యాసమయమునం దాగద్దియ నధిష్ఠించె ననియును, మఱియు నామహాత్సంతోషసూచకముగ నొక గొప్పయుత్సవ మొనరించె ననియును

"మాజునుల్తానీ" యనుచారిత్రమునందు వ్రాయఁబడియున్నది. కాలవిపర్యయమునుదానినేఁ పారశీకరాజ్యపీఠము జమ్మీదునుండి లాగుకొనఁబడినయనంతరము దానిపయి మఱికొందఱు రాజు లధిష్ఠించి ప్రభుత్వ మొనరించుచున్నపుడు వారు నయితము జమ్మీదు యొక్క యీనూతనరచనను మిక్కిలి గౌరవదృష్టితోఁ జూచిరి. సామాన్యముగ నీప్రపంచమునందొకానొక బుద్ధిమంతుఁ డేదేని యొకపదార్థమునుత్పత్తి చేసి పోవఁగనే యాతనికి పిమ్మట నాపదార్థమునందొక కొన్నిమార్పు లగు చుండుట లోకధర్మముగ నున్నది. కావున నిట్లే జమ్మీదుచే నిర్మాణము గావింపఁ బడిన తఖ్తు యందుఁ గూడ "ఫరీదూన్" యను విశాలకీర్తియుతుఁ డగు నొక పారశీకపురాజు కొన్ని యావశ్యకములగు సవరణలు గావించి దానిని మిగుల సౌందర్యయుతముగఁ జేయుటే గాక యష్టకోణాకృతిగఁ గావించి యమూల్యము లగు రత్నముల తోడను వెండిబంగారులతోడను బహువిధములఁ జిత్రించి దాదాపుగ నిదియు నొక నూతనకల్పనమే యని భావింపఁ బడఁదగి నట్లుగ మార్చివైచెను. ఈఫరీదూన్ యొక్క తఖ్తును గుఱించి యనేకు లనేకవిధముల వర్ణించి యున్నారు, గాని మేము వాని నన్నిటిని విడలి దాని మూల్యక్రమము నించుమించుగాఁ దెలుసుకొనుట కై యాతఖ్తుచుట్టు వేయిబంగారపుగుండ్లు బంతులవలె వ్రేలాడు చుండె ననియును, వానిలోఁ బ్రతి బంతియు నైదువందల మిస్కాలు లనఁగా రెండువందల తులముల తూనికె కలిగి యుండె ననియును మాత్రము చెప్పినఁ జాలు నని తలంచెదము

ఈ ఫరీదూన్ తఖ్తు యొక్క ప్రతిబింబమును దృష్టిపథమునం దిడుకొని చూచు చున్న మనహృదయములకొక "ప్రాచీనకాలమున నే గాక ప్రస్తుతకాలమునఁ గూడ నిట్టి యతివిచిత్రమును, నమూల్యమును నగు తఖ్తుకు సరి బోల్చి చెప్పం దగు నట్టి తఖ్తు మఱియొకటి లేకుండ నోపు" నని తోఁచవచ్చును. గాని తోడనే మనవిజ్ఞానభావము దేని ప్రతిబింబవీక్షణము చె

నీ ఫరీదూన్ తఖ్తు యంతటిగౌరవోద్దేశ మంతయు నిరసనమై "ఇది(మయూరాసనము) "ఫరీదూన్" తఖ్తు కే విషయమున నైనను దీసిపోవం జాల" దని తక్షణమే చెప్ప సాహసించెదమో యట్టి మయూరాసనము యొక్క మనోహరస్వరూపమును మనప్రాచ్యతువుల కెదురుగఁ దెచ్చి నివేదించు చున్నది. ఈ తఖ్తుతావుస్ (మయూరాసనము) ఏమహామహుని యద్వితీయనిర్మాణ చాతురీగరిమకు భూలోక మందలి యద్భుతరచనలలోని కెల్ల నాయకమణి యాఁ బేరొక్కనం బడు చున్న తాజ్ మహల్ ప్రబలసాక్ష్యముగ నున్నదో యట్టి మొగలురాజవంశోత్పన్నుఁడును, భరతఖండసామ్రాజ్యమునకు సార్వభౌముండును నగు షాహాజహానుచక్రవర్తి చేఁ జేయింపఁ బడినది గాన నిది ఫరీదూన్ తఖ్తుకంటెను మించి యున్న దని చెప్పుటకు మన కేయభ్యంతరము నుండఁ జాలదు వాస్తవముగ విచారించి చూచినచో షాహాజహాను చక్రవర్తి పారసీకసార్వభౌముల మహదైశ్వర్య మీభరతఖండపట్టభద్రుని మహాభాగ్యమునం దొకలెక్కలోనిదిగా దను యంశమును సప్రమాణముగ లోకమునఁ జాటుట కై వేఁగాంచి నేఁటికిని ప్రపంచ మబ్బురపడు చున్నదో యట్టియద్వితీయములును, నపూర్వములు నగుస్మారకచిహ్నములను స్థాపించి కీర్తి శేషుఁ డయ్యె నని స్ఫురింపక మానదు. ఇందులకు తార్కాణముగ 'తఖ్తుతావుస్'(మయూరాసనము) గూడ షాహాజహానుయొక్క మహద్వైభవములయం దొకటి యై యున్నది. చెప్పుటకుమాత్ర మిది యొకయాసనమే గాని దీని యం దెంతటి కళాకౌశల్య మిమిడియున్నదో మఱియు నిది యెంతటి సౌందర్యస్వరూపమును గలిగి యున్నదో యావివరము నొక్కింత సంగ్రహముగ మాచదువరు లీ క్రింది వివరణము వలనఁ దెలిసికొనియెదరు గాక.

షాహాజహానుచక్రవర్తి స్వాభావికముగ విభవాభిలాషి. ఇందువలననే తండ్రిస్థానమున కేతెంచినవిమ్మట నాతనికి షాహాజహాన్ (భూలోకప్రభువు)

యును తన నామ మెట్లు తత్పూర్వరాజన్యనామములకంటె నెక్కుడు గౌరవసమన్వితమై యున్నదో యట్లే తన కొలువుకూటము(దర్బారు) గూడ యనన్యసాదృశ్యమై వారల యాస్థానమునకంటె వేయిమడుంగు లధిక మగు శోభాసమేతమై విరాజిల్లు చుండు నట్లు జేయవలయు నను నొక యభిప్రాయ ముదయించెను. ఈయభిప్రాయమె యమూల్యరత్నసంచయస్థాపితము చేఁ గేవల మొకమూల్యమునందే గాక పనితనమునందు గూడ నిట్టి దింకొకటి లేదని స్వభావోక్తిగఁ జెప్పఁ దగి నట్టి గద్దియనొక దానిని నిర్మింపఁ జేయ వలయు ననుకోరిక యాతని హృదయమునందు స్థిరముగఁ బాదుకొనుటకు ప్రబలకారణ మయ్యెను.

ఈకోర్కెను బూర్తిపఱచుటకై తఁడు రాచనగళ్లలోని ప్రత్యేక ధనాగారముల నుండియే గాక సాధ్య మయినంత వఱకు వెలుపల నుండు రత్నసంచయములను గూడ దెచ్చి కనుపఱచ వలయు నని రత్నశాలాధ్యక్షుండగు 'బేబదల్ ఖాన్' అనునధికారికి యుత్తరు వొసంగెను. ప్రభువాజ్ఞ యయిన పిమ్మట దర్బారులోనికి తేబడిన నానావిధము లగు రత్నములచే నొక్క పెట్టున నాకొలువు కూట మంతయు దేదీప్యమానమై వెలుంగుచు వానిలో నుండి వెడలు చున్న కిరణములు జూచువారల కన్నులకు మిరుమిట్లు గొలుపుచుండెను. తేఁబడిన రత్నము లన్నియు నమూల్యము లై యనుపమానము లై యున్నను వానిలో నుండి గూడ మన షాహజహాను చక్రవర్తి ముఖ్యమయినవియు మనోహరము లయినవియు నగురత్నముల నేరెను. ఆ కోరినరత్నము లేబదివేలమిస్కాలు లనఁగా రెండువేలతులముల తూనికె గలవిగ నుండెను. వీని మొత్తపు మూల్యము రెండుకోట్లరూపాయ లుండు నని "జవాహిర్ కుషాయె నాదిరి" యను గ్రంథమున వ్రాయఁబడి యున్నది ఈరత్నము లన్నిటిని బేబదల్ ఖానున కిచ్చి యొకలక్ష తులముల మేలిమి బంగారముతోఁ గలిపి గద్దియను నిర్మింప వలయు నని యాజ్ఞాపించి దాని

నిర్మాణమును గూర్చి యొకపటమును వ్రాసి యది యుండవలసిన తెరంగును, వెడల్పును బొడవును నింక నిట్టివియే యగు మఱికొన్ని యితరాంశములను నొక సంపూర్ణకళాకౌశలుం డగు యుపాధ్యాయుఁడు నేర్పినట్లు బెబదల్ ఖానునకు బోధించెను.

హిందూస్థానమును దర్శించుట కేతెంచిన సుప్రసిద్ధయాత్రికుం డగు 'డాక్టర్ బర్నియర్' అను నాతండు దీని మూల్యమును గుఱించి రమారమి నాలుగు కోట్ల రూప్యముల కెంతమాత్రము దక్కువగ నుండఁ జాలదని చెప్పుచు నీవిధముగ నాద్యంతము వెండి బంగారులతో యమూల్యము లగు రత్నములను స్థాపించి మఱియొక పీఠమును సిద్ధపరుప వలెనన్న నింతకంటె తక్కువ ద్రవ్యముతో నెప్పటికిని బూర్తి కాఁ జాలదని వ్రాసెను. పాదుషాహ నామ (రాజచరితావళి) యను చారిత్రకఁ గ్రంథమును వ్రాసిన ముల్లాఅబ్దుల్ మజీదు అను నాతఁ డీపీఠము యొక్క మూల్యము మూఁడుకోట్ల రూప్యములని తెలిపెను. కొందఱు చారిత్రకారులు దీనిమూల్య మొక కోటిరూప్యము లని వ్రాయుటతోఁ దృప్తిఁ జెందిరి; గాని ఈతఖ్తునం దమిడించఁబడిన రత్నములను షాహాజహానుయొక్క గౌరవవైభవభాగ్యముల నూహించి చూచినచో నొక కోటిరూప్యముల మూల్య మని చెప్పిన చారిత్రకారుల వ్రాతలు సత్యము లని మన మెప్పుడును విశ్వసింపఁ జాలము. తనకాలమున నొక సుప్రసిద్ధరత్నపరీక్షకుం డని పేరొందిన ట్యూవెనియ రను పేరుగల ఫ్రాంసు దేశపు రత్నవర్తకుఁ డొకఁ డీపీఠమును బహుదినములదనుక పరీక్షించి దాని మూల్యము నారుకోట్ల యేబదిలక్షలరూప్యములుగ నిర్ణయించెను. కావున నిరభ్యంతరముగ మన మీవాక్యము నంగీకరింప వచ్చును.

పూర్వోక్తవిధముగఁ జక్రవర్తి యాజ్ఞ యైన వెనుక నాగద్దియ యొక్క నిర్మాణకార్యము లారంభ మయ్యెను, బెబదల్ ఖానుని యాధిపత్యము క్రింద నీనైపుణ్యమునం దారితేరి మిగుల చాకచక్యముగఁ బనిచేయఁ గలిగిన

యోధులు పెక్కండ్రు నేమింపఁబడిరి. తరుచుగ షాహాజహాన్ గూడ స్వయముగ నానిర్మాణమును బరీక్షించుచును, "ఆహా! ఈరాజెంతటి కళాకౌశల్యవిదుఁడో" యని పనివాండ్రబ్బురపడఁదగి నట్లుగ వారి కయ్యై సందర్భములకు వలయు నుపాయములను, నూతనరచనాచమత్కారములను, జూపుచుండెను. ఇట్లొకదిన మేనియు నాపఁబడక నొక్కేదీక్షగ నిర్మింపఁబడుచున్న నాపీఠ మేడువత్సరములకు పిమ్మట సర్వాంగపరిపూర్ణమై కర్మశాలనుండి వెలుపలికి దేఁబడియెను. దానికి "తఖ్తుతావను"(మయూరాసనము) అను పేరిడిరి. కవితామాధుర్యముచేతను, మృదుపదలాలిత్యముచేతను, నొప్పారెడు నొకకవిశ్రేష్ఠుం డీపీఠనిర్మాణము సమాప్తియైన వత్సరము నొకపద్యార్థమునం దిట్లిమిడ్చి చెప్పెను "సరీరే హుమాయూనె షాహెకురానీ" ఈవాక్యమునకు 'సర్వశ్రేష్ఠుం డగు రాజుయొక్క మంగళప్రదమయిన సింహాసనము,' అని బాహ్యార్థము. గాని మనసంస్కృతభాషలో సంఖ్యలను వాక్యములతో వ్రాసి 'అంకానాం వామతో గతిః" యను సూత్రప్రకారము వెనుకనుంచి పదములను విడదీసి వానికి లక్ష్యము లగు సంఖ్యల నేరి వత్సరములను గనుగొను నట్లే పారసీభాషయందుఁ గూడ సంఖ్యలకు నక్షరసౌజ్ఞ గలదు. కవిశ్రేష్ఠు లగువారే దేని చారిత్రికవత్సరమును దెలుపవలసినప్పు డిట్లే పద్యములను వ్రాసి సంవత్సరము నం దిమిడ్చెదరు. ఈప్రకారముగఁ జూచినచో దానిలో వ్రాయఁబడిన వత్సరము ౧౦౪౪ హిజ్రి యగును. (క్రీ॥శ॥1634)

అనంతరము తఖ్తుతావును (మయూరాసనము) ను రాజదర్బారులోనికి దెచ్చిపెట్టిరి. ప్రపంచమునం దున్న మహద్భాగ్య మంతయు నొకచో మూర్తీభవించి నట్లు చూపరుల కద్భుతము దోపఁ జేయుఁ దనయం దిమిడ్చబడిన రత్నములతోడను, కళాకౌశల్యముతోడను నాగద్దియ యపరిమిత శోభాసమేతమై రాజవైభవమునకుం దగిన సంపూర్ణస్వరూపముతో విరాజిల్లుచుండెను షాహాజహానుచక్రవర్తి తన బుద్ధిచాతుర్యము నంతయు నుప

యోగించి చేయించిన యనుపమాన మని జెప్ప నొప్పు నీగద్దియను సర్వాంగ పరిపూర్ణ మైనపిదపఁ జూచిన ప్రథమనిమిషమునం దెట్టి సంతోషము నొందెనో దానిని మే మిట వేరుగ నూహఁ దోఁచి నట్లు వ్రాయక యావివ రము "నొక మహోత్కృష్టకార్యమును దలపెట్టి తత్సమాప్తికై మిగుల పూనికతోఁ పాటుపడి దాని పర్యవసానఫలమును దనజీవితకాలముననే కాంచఁ గలిగిన యదృష్టశాలులకే విదిత" మని చెప్పుట సమంజసముగను స్వభావోక్తిగను నుండు నని తలంచు చున్నాము.

పీఠాధిరోహణమున కొకసుదినము మేర్పాటు కాఁబడిన పిమ్మట నా నాఁడు పట్టణ మంతయుః మిక్కిలి శృంగారముగ నలంకరింపఁ బడియె. భరతఖండ మందలి సుప్రసిద్ధు లగు పురుషపుంగవు లందఱును సమాహూ యులై తత్తదుచితస్థానముల సభ నలంకరించిరి ఏర్పాటు కాఁబడిన శుభ లగ్నమున కొక కొన్ని నిమిషములకు ముందుగ షాహాజహానుచక్రవర్తి రా జాధిరాజచిహ్నములతో దర్బారులోని కేతెంచి యక్లైనిండుభక్తితోఁ గించి కాలము భగవంతుని మనమున ధ్యానించి యాసిమ్మట కురాౝలోని వగు రెం డీశ్వరప్రార్థనాపద్యములను జదివి సభాసదు లందఱి తట్టు మరలి యిట్లు జెప్పెను.

"ఇంత వైశాల్యమును, నింతటి ఫలవంతమును నగు మహారాజ్యమును నాయాధీనమునం దుంచి నందులకును, కోట్లకొలఁదిగ నున్న మానవుల ప్రాణము లెల్లను నా యొక్కని యాజ్ఞాబద్ధము లై సంచరించు నట్లనుగ హించి నందులకును నేను సర్వశక్తియుతుఁడును, సర్వశ్రేష్ఠుఁడును నగు పరమేశ్వరునకు కృతజ్ఞతావందనముల నర్పించు చున్నాఁడను. గతకాలము నందు ఫర్ ఊన్ నామకచక్రవర్తి నాతఖ్తున కేవిధమునను బోలి యుండని తఖ్తు నొకదానిని నిర్మించి తానే దేవుఁడ నని సాధింప సాగెను; కాని నే నాయద్వితీయుఁ డగు పరాత్పరునిమ్రోల లక్షమారులు వినమ్రుఁడ నయ్యెద

నని యొప్పుకొను చున్నాను. మఱియు నాపాపములను పశ్చాత్తప్తుఁడనై సభక్తికముగ సాగిలఁబడి యాజగత్కర్తను గూర్చి "యోరక్షకా! న న్నీప్రపంచమునందె ట్లొకసాధికారపురుషునిగఁ జేసితివో యట్లే యంతమందుఁగూడ నాకు నీకడ నొక గౌరవస్థాన మనుగ్రహింప వలయు నని ప్రార్థింపు చున్నాను. ఎవని మాహాత్మ్యమును వర్ణింప నానాలుకకు శక్తి చాల కున్నదో యట్టి సృష్టిస్థితిలయకారకుఁడును, భక్తుల విన్నపముల నాలించు కరుణానిధియును నగు పరమాత్ముఁ డంత్యకాలమున నాకు చేయందిచ్చి దయతో రక్షించెడినిగాక.

ఇట్లు చెప్పి యాచక్రవర్తియును సభికులును గలిసి భగవత్ప్రార్థన (నమాజు) జేయ నుపక్రమించి మహమ్మదీయమతసాంప్రదాయక ప్రకారముగ నీశ్వరుని దృష్టిపథమునం దిడుకొని యాతనికి సాష్టాంగ మెఱఁగిరి. నమాజు నుండి లేవఁగనె షాహాజహాను గడ్డముమీఁదనుండి జలబిందువులు రాలుచుం డెను. ఆ దృశ్యమును గాంచి సభాసదు లందఱును నాసత్పురుషుని పశ్చాత్తప్తహృదయమున కద్భుతము నొందిరి.

ఇఁక నిచ్చట నుండి మాచదువరులకు తఖ్తితాఉసు యొక్క మనోహర మగు స్వరూపపు ప్రతిబింబమును నివేదించెదము.

నెమలిగద్దియ యొక్క యె త్తైదుగజములు. వెడల్పు ($2\frac{1}{2}$) రెండున్నరగజము. పొడవు ($3\frac{1}{4}$) మూడుంబావుగజము. ఇదిస్వచ్ఛమైన బంగారము తోఁ జేయఁ బడిన వైయారుకాళ్లపై నిలిచి యుండును. దీనిమీఁది కెక్కుటకు మూఁడు సోపానము లమర్పఁ బడి యుండెను. ఈసోపానము లం దిమిడ్చిన యమూల్యము లగు జీవమణుల నుండి వెడలెడి ప్రకాశము చూపరుల కన్నులకు మిరుమిట్లు గొలుపు చుండెను. పీఠముమీఁద నతిసూక్ష్మతరమును నతిసుందరమును నగు పనితనముతో రత్నములను దాపి చిత్రింపఁ బడిన పంద్రెండు స్వర్ణస్తంభములు, పైభాగమున వివిధము లగుమణుల

చేఁ గూర్పఁబడి చుట్టును వ్రేలాడుచుండిన ముత్యముల జాలరిచే నొప్పుచున్న ఛత్రమును నిర్వహించుచుండెను. ఈఛత్రముయొక్క లోపలి భాగమున జేయఁ బడిన యసమానమును, నతిమనోహరమును; నగు చెక్కడపు మీనాకారీ (లత) పనితనము భగవంతుఁడు మానవున కనుగ్రహించిన బుద్ధినైశిత్యమును వేయినోళ్లఁ బ్రకటించుచుండెను. ఈతఖ్తుపై షాహజహాను చక్రవర్తి ప్రస రాజచిహ్నముల నన్నిటిని ధరించి కూర్చుని యున్నప్పుడెల్లను నవరత్నఖచిత మగు ఛత్రము నుండి వెడలుచుండెడి తేజోకిరణములాతని సుందరస్వరూపముపై ప్రతిఫలించి యాసౌందర్యము నినుమడింపఁ జేయుచు నొకవిధ మగు నూతనశోభ నొసఁగుచుండెను. తఖ్తులకు రెండు పార్శ్వముల వజ్రవైడూర్యాదిమణులచే నలంకరితము లగు రెండు చక్కని మయూరములు, పచ్చలచే నిర్మింపఁ బడిన తమ చుంచువుల యందు మంచిముత్యముల మాలల నిడుకొని నానావిధరత్నఘటితము లైన పింఛములను రెక్కలను విప్పి నీడ నిచ్చు నట్లుగ చిత్రింపఁ బడి యుండెను. ఈ నెమళ్లు దమయం దిమిడింపఁ బడిన మణులచే ననుపమానము లై యొప్పారుచుండెను.

ఈపనివాని నేర్పరితనమును గాంచి "బర్నియర్" అను ఫ్రాంసుదేశవాసి యగు నొకయాత్రికుఁడు తమదేశమునం దాకాలమున శిల్పిశాస్త్రమునం దద్వితీయుఁ డని పేరొందిన యొకపనివాఁ డుండె ననియు, నాతఁడు కల్పితరత్నములను నిజరత్నము లని విక్రయించిన నేరమునందు బట్టుబడి తా నొనర్చిన దుష్కార్యమున కయ్యెడు శిక్షకు వెరచి హిందూస్థానమునకు పారి వచ్చె ననియును, నీమయూరాసనముపై నున్న యత్యద్భుతశిల్పము లన్నియుఁ దప్పక వానిచేతనే చేయంబడి యుండ నోపు ననియును నిర్భయముగ వ్రాసెను. కాని చరిత్రకారులకడ నీబర్నియర్ యొక్క యభిప్రాయ మణుమాత్ర మేనియు గౌరవింపఁ బడక పోవు టటుండ మీదుమిక్కిలి వారందఱు నాతనియభిం

డపు యప్రతిమ మగు కళాకౌశల్య చాతురీగరిమను గాంచి సహింపఁజాలక
యాతఁ డిట్లు తన యోరువలేమిని బ్రకటించె నని యైకకంఠ్యముగ నొప్పు
కొనిరి. తఖ్తుతావసున కిరుప్రక్కల నుండెడి యామయూరముల మధ్యభాగ
మున నొక్కొక్క పెద్దవజ్రము స్థాపింపఁబడి యుండిన తమ యుదరముల
నొయ్యారమునఁ జై కుబికించి చూచువారికి సజీవములో యని తోఁపఁ జే
యుచు మిక్కిలి విమర్శగఁ బరికించి చూడనిచో నివి నిర్జీవప్రతిమ లని
తెలుసుకొనుట కలవిగా నట్లు నిలుపం బడి యుండెను. తఖ్తునకు వెనుక
భాగమున నొక బంగారపుచెట్టు గలదు. దాని కొమ్మలలోఁ దెల్లని మణు
లును, యాకులలోఁ బచ్చని మణులును దాపఁబడి యుండెను. దాని కమర్పఁ
బడిన రత్నస్థగితము లగుపండ్లు మిక్కిలి మనోహరముగ ద్రాక్షగెలల
వలె వ్రేలాడు చుండెను. ఈచెట్టునందలి పనితనమును వీక్షించు నపు
డు దానియం దమర్పఁ బడిన యమూల్యరత్నములుగూడ నా యనన్య
శిల్పచాతుర్యముకడ నొకలెక్కలోనివిగఁ గనుపింపవు. మయూరాసనము
నందు పలకల వలె ననేకవిధము లగు మణులచే నిర్మింపఁబడిన భాగములు
పదునొకండు గలవు. వానిలో వెనుక తట్టు చక్రవర్తి యానుకొని కూ
ర్చుండు (తకియా) పలక మిగుల ప్రాముఖ్య మయినది. దాని వెల పదిల
క్షల రూప్యముల కే మాత్రమును దక్కువకా దని రత్నశాస్త్రవేత్తలు నిర్ణ
యించిరి. ఈతకియాను మధ్యభాగము నందు చరిత్రముతో సంబంధించి
యున్న రత్న మొకటి దేదీప్యమానముగఁ బ్రకాశించు చుండెను. ఆరత్న
మును ఈరాన్ (పర్షియా) రా జగు షాహా అబ్బాస్ సఫివి తన మో
త్రమ దగు (శక్రిటరీ) జంబీర్ బేగును రాయభారిగ నంపి నప్పుడు జహాన్
గీరుచక్రవర్తికి కానుకగ నంపెను. దీని మూల్యము పదిలక్షలుగ నుండు
నని యాకాలపు మేధాసంపన్నులు నిర్ణయించి యుండిరి. ఇది మన
షాహాజహానునకు దక్కిన సకల భాగ్యములతో పాటు వారసత్వమున
చ్చినది కాదు. దఖ్ఖన్ (దక్షిణ) రాజ్య మాతని సైన్యానాయకత్వము

క్రింద జయింపఁ బడె నను సువార్త తెలిసి నప్పుడు సంతోషపూర్వకముగ జహాఁగీరుచే షాహజహానునకు బహుమానముగ నీయఁ బడినది. ఈరత్నముపై మొదట "సాహెబు కురాన్ అవ్వల్, మిర్జా షాహారుఖ్, మీర్జాఅనాబేగ్" అను 3 పేరులు చెక్కఁ బడి యుండె ననియును దరువాత కాలవశమున షాహా అబ్బాసు సఫావీకి లభ్యమయినప్పుడాతఁడు గూడ నద్దానిపై తననామమును జెక్కించుకొనె ననియును పిమ్మట షాహజహాను తన తండ్రిపేరును దనపేరును సైతము చెక్కించి యుండె ననియును జెప్పుదురు. ఇట్టి చారిత్రాత్మక మగు మహామణి యొక్క యదృష్టమునం దిద్దరు సార్వభౌముల స్వాధీనమునం దుండిన వెనుక మయూరాసనమును శోభింపజేయుట కందలి యలంకారమ్మై నిలిచి యుండు మని వ్రాసి యుండ నోపు నను నట్లు చివర కివ్విధముగ నారత్నమునకు స్థిరస్థాన మేర్పడియెను.

తఖ్తు తావసు పైకి దృష్టి సారింపఁగనే యన్నిటికంటె ముందుగ మనచూపులను దనవైపున కాకర్షించుకొనునవి 'హాజీ మహమ్మదు జాన్ కుద్సీ' యను కవిశ్రేష్ఠునిచే రచియింపఁబడిన చారిత్రాత్మకము లగు పద్యము లయి యున్నవి.

ఇవి యాతఖ్తుపైఁ జేయఁబడిన బంగారపు పనితనమునం దచ్చటచ్చట సందర్భమున కనుకూలమగునట్లుగ దివ్యసుందరము లగు యక్షరములతోఁ జెక్కఁ బడి యుండెను. నాలుగుపాదములు గలిసి రెండు చరణము లగును. పర్షియన్ భాషలో దీని నొక్కొక్క పద్యముగ భావించెదరు. తెలుగులో నున్నట్లు యతిప్రాసలనిర్బంధ మీభాషలో లేకున్నను సంఖ్యానియమములును, యే యే పద్యపాద మెంతగ నుండవలెనో యావిషయమైన యక్షరనిబంధనలును గలవు. ఆపద్ధతి ననుసరించి యీపద్యములు "మస్నవీ" యను పేరిటి పద్యతరగతిలోఁ జేరును. మహమ్మద్

జా౯ గారు తఖ్తును సూచించు (౪౦) నలుపది పాదములుగల (౧౦) పదిపద్యములను వ్రాసిరి. పదసౌష్ఠవమును, అర్థాలంకారమును జూచి వానిలో దేనిని గూడ విడుచుటకు నిచ్చలేక కాంబోలు షాహాజహాను వాని నన్నిటిని సంపూర్తిగఁ దనగద్దియపైఁ జెక్కించెను. ఈపద్యములు పర్షియన్ భాషలో రచియింపఁ బడుటచే మన తెనుఁగులో వ్రాసి చూపుటంత సమంజసముగ నుండక పోయినను జారిత్రాత్మికము లగుటచే శాసనముల యందును, నితిహాసములయందును శ్రీమంగలవార లీగద్దియయందు వ్రాయఁ బడిన పదములను వినుటకు తప్పక ప్రేమింతు రని యోచించి వాని నిట్చట వ్రాసి యేపాదమున కర్థ మాపాదముక్రింద వ్యాఖ్యారూపకముగఁ వివరించెదము.

మస్నవీ.

I (1) జోహ్ ఫరఖుండ తఖ్తె బాదుషాహీ

ఆహా! ఈరోజు గద్దియ ఎంత పవిత్రతర మయినదిగ నున్నది.

(2) కెషుద్ సామానె బతోయీదె ఇలాహీ

ఏలయన దీనిసాధనము లన్నియు భగవత్సహాయముచే సమకూరెను. (అనఁగా దీని నిర్మాణమున కంతయును నాతఁడే ప్రయత్నకారకుఁ డయ్యెనని భావము.)

(3) ఫలక్ రోజే కెమీకర్దమ్ పెఇకస్మిల్

ఏదినమున హైకమిల్ ప్రయత్నమును (ఈసాధనములను నీకరించుట యను పనిని) నిశ్చయము జేసెనో!

(4) జరెఖుర్షీద్ రాంబెగుద్ఖ్ తు అవ్వల్ — (ఆపిమ్మట) ప్రప్రథమమున సూర్యునిలోనున్న బంగారమునంతయు గరగించెను (సూర్యునిలో సువర్ణ మున్న దని యొకమతము గాన దాని ననుసరించి యీసువర్ణమును దీనికొఱకు భూమిపై కనిచె నని భావము)

II (1) బహుక్మె కారెఫర్మా సర్ఫ్ షుద్ పాక్ — ఆ(పనిని దలపెట్టిన) యధికారి (అనఁగా దైవము అని భావము) యొక్క యాజ్ఞవలన సర్వస్వము వ్యయ మయ్యెను.

(2) బమీనాకారి వస్ఫ్ మీనాయెఅఫ్లాక్ — దైవశక్తి యందలి కౌశల్యమంతయును దీనియొక్క పనితనమున కై (మొదటి పాదముతో నన్వయము పూర్తి యగును.)

(3) జుజీంతక్తె అజ్ జర్రెగౌహర్ చెమక్సూద్ — ఈగద్దియం దుపయోగింపఁ బడుటకు గాకపోయినచో (నిఁక) నీవజ్రములయొక్కయు బంగారముయొక్కయు (సృష్టికి) యుద్దేశ మేమి?

(4) వజూద్ బహ్రో కాన్ రాహిక్మత్ ఈఁబూద్ — సముద్రము యొక్కయు గనులయొక్కయు నుత్పత్తిస్థితులకు గూడ నిదియే యోచన (కారణము)మై యున్నది. (అనఁగా సముద్రమునం గల రత్నములు గనుల యందలి రత్నములును దీనిలో నున్న వని భావము)

III (1) జొయాకూతష్ కెదర్ కై దెబహా సేస్త — దీనిలోని యర్రటిరత్నములకు మూల్యమే (నిర్ధారణ) లేదు (అమూల్యము లయినవి).

(2) లబేలా లెబుతాఁ రా డిల్ బజా నేస్త — సౌందర్యవతియొక్క పెదవి ఈరత్నములను చూచి (తా నట్లు లే నని) విచారపడుచున్నది.

(3) బరాయెపాయెఅష్ ఉంరెక్ షేద — దీని (ఈగద్దియ) యొక్క కాలిపానికి వచ్చుటకై (ఎక్కువ) వయఃకాలమును నిరీక్షణలో గడపినవి.

(4) గౌహరె అఫ్సర్ బసర్ ఖాతం జేదీద — తలలయందలి కిరీటముల

లోను సంగరములయొంపలి గూడులలోను ఉండినరత్నములు. (3 వ పాదార్థముతో అన్వయము.)

(అనఁగా) రాజులకిరీటముల యొందలివియును, సంగరముల యొంపలివియును నగు మణులు తా మీగద్దియకాలిలోని కేలెం చుట యెక్కుడుగౌరవ మని తలపోసి నిరీక్షణయం దుండెను. (అట్టి వెల్ల నిప్పు డిందులో నున్న వని భావము)

IV (1) బదర్ఖషి ఆలెంబిష్ జర్ షుద్ జహాఁపాక్ — దీని చెక్కడమునకై ప్రపంచములోని బంగార మంతయును వ్యయ మయ్యెను.

(2) కెషుద్ అజ్ గంజ్ ఖాలీకిసైఖాక్ — అనఁగా భూదేవిగర్భమునం దున్న ద్రవ్యభాండారపు సంచి యంతయు వట్టి దయ్యెను.

(3) రసానద్ గర్ ఫల్క్ ఖుదా్రిజెపాయిష్ — ఒకవేళ నాకాశము తన్ను దా నీగద్దియపాదముల యొద్దకు దెచ్చికొనినచో

(4) దెహాద్ ఖుర్ షేద్ వమైరారూనుమాయష్ — సూర్యుని చంద్రుని దీనిముఖాలంకారమునకై (కానుకగ) యిచ్చి వేయును.

V (1) సర్వరాజీ కెసర్ బరుపాయేఆష్ బూద్ — ఎవరపాదము లీతనిపై నున్నవో యాగౌరవనీయుఁ డగు మహాపురుషుఁడు

(2) జె రిర్దూ నెపాయే బర్ తఖ్తె అఫ్రాజ్ — ఈతఖ్తుయొక్క గొప్పఁదనమును నాకాశముకంటె నధిక పఱచెను (ఆకాశపీఠము నందు దైవ మధిష్ఠించి యున్నాఁ డని ఇస్లామీ మతము)

(3) ఖిరాజెబహారెకాఁ పైరాయేఊ — సముద్రములును, గనులును దీని యలంకారములకే యుండినవి.

(4) పనాహెఅర్ష్ వకుర్సీసాయేఊ — అర్ష్, కుర్సియను నాకాశములు, దీనినీడలోనివి కాఁగలవు. (ఏడాకాశము లున్నయుల మహాస్మ

దీయమతము. వానిలో మొదటిది నక్షత్రియుతము రెండవ దన్నిటికంటె పైది) (గౌరవమున వానికంటె నీగద్దియ మిన్నంటి వానిని తన నీడ క్రిందను దెచ్చుకొనె నని కవి భావము)

VI (1) జో ఆన్వాజవాహర్ గస్తరోషి వాఁ — నానావిధరత్నముల కూర్పుచే విరాజిల్లు సింహాసనము యొక్క (యోగాసనజ్యోతి) శ్రీ యెట్లయిన దనఁగా

(2) చిరాగెఆలె మేపర్వానెఆఁ — సృష్టిలోని ప్రజలందఱు దీనికి (దీపమును జూచి దానియొద్ద కరుదెంచెడు స్వభావముగల) శలభము లైరి.

(3) వర్ అతాఫ్రిషష్ బూవ్ గుల్ హా యసమీనా — దీని ప్రక్కల యందు జేయఁబడిన తీగెల చిత్రములలోని పుష్పము లెట్లు ప్రకాశించుచున్న వనఁగా

(4) ఫరోజానె చూఁ చిరాగ్ అజ్ తూరెసీనా — తూరెసీనా యందలి దీపమువలెఁ బ్రకాశించుచున్నది. (తూరెసీనా యను పర్వతముపై దేవుఁ డెక్కి భక్తులతో సంభాషించె నని మహమ్మదీయమతము. అందుచే నాయన కాంతి యిప్పటికిని నాపర్వతముపై ప్రతిఫలించుచు జ్యోతి యై ప్రకాశించుచుండు నట)

VII (1) చూమీకర్ద్ అజ్ ఫరాజష్ తెహీదస్త్ — ఔన్నత్యమునందు తన చేయి వెనుకయ్యెను.

(2) నగినెఖ్వేష్ జంబర్ పాయె ఙష్ బస్త — ఇందువలన జంషీదు తన రాజముద్రను నీగద్దియ యొక్క పాదమున కంటఁగట్టెను. (జంషీదు అను నాతఁడు ప్రాచీనకాలమునఁ బారసీకమునం దత

విఖ్యాతిగల యొక చక్రవర్తి. ఆయన యౌన్నత్యమునుగూడ నీరాజు యొక్క యౌన్నత్యమునకు సరిరాదని యర్థము అనఁగా సర్వ రాజాధిరాజుల శిఖాముంగరములలోని మణులవంటి యనేకములు దీనికాలియందున్న వని భావము (మొదటిపాదములో నన్వయము పూర్తి.)

(3) సుబేతాజ్ ఫరోగ్ లాల్ వగౌహర్ — (ఈగద్దెను) గాఢాంధకారపు రాత్రిని (దనయుంజలి) వజ్రవైడూర్యాదిరత్నముల ప్రకాశముతో

(4) తవానద్ సర్ ఫల్క్ రాదాద అఖ్తర్ — ఒకవేళ దలఁచినచో నూరుఆకాశములను నక్షత్రములను రచియింపఁగలదు.

VIII (1) దిహద్ షాహెజహాఁ రాజో సైబర్ పాయ్ — షాహజహాను యొక్క పాదమును ముద్దిడుకొనుచున్నది.

(2) అజాఁ షుద్ పాయకద్రష ఫల్క్ సాయ్ — ఇందువలననే యీతఖ్తుయొక్క గొప్పదన మాకాశము(దైవపీఠము)తో సరియైనది. (అని చెప్పవలసి వచ్చినది.)

(అనఁగా రాజునందు దైవాంశము గలదు గాన నీతఖ్తుగూడ నాతఖ్తునకు సరి యని భావము)

(3) తునద్ షాహెజహాఁ బఖ్షవజవా నెబఖ్త్ — అతిఘనతగలవాఁడగు నీషాహజహాను దాతృత్వమునం దత్యుత్కృష్టుఁడు.

(4) ఖిరాజెఆలెమిరాఖాదెఁయెక్ లఖ్త్ — ప్రపంచపు యాదాయము నంతయు నొక్కనిమిషములో వ్యయపఱచును.

IX (1) ఖుదావందేకె అఫ్లాక్ ఆఫ్రీద ఆఫాఖ్ — ఆకాశ(పీఠ)మును నిర్మించిన దేవుఁడో యాదేవుని (ఆవిశ్వకర్మ) ను మాత్రమే

(2) తవానద్ కు(దతసత ఖ్తే చునీసాఖ్త్ — ఈవిధ మగు గద్దియను రచి యింపఁ జేయుటకు శక్తి గలిగి యుండుట సంభవము గా నో పును. (ఒరులకు గా దనిభావము)

(అనఁగా షాహాజహానుయొక్క మయూరాసననిర్మాణరోచనా నైపుణిని మించినవాఁ డెవఁడన్నచో నట్టివాఁడిఁక భగవంతుఁడే యని యర్థము)

(3) అసర్ బాకీ తాకోనోముకాఁరా — భూమ్యాకాశములయొక్క గుర్తు లెంతదనుక నిలిచి యుండునో

(4) బువద్ జర్ లక్త్ జాషాహాజహాఁరా — (అంతదనుక) ఈతఖ్తు పైన షాహాజహానుయొక్క స్థలము నిలిచి (స్థిరమై) యుండు గాక. (ఆశీర్వాదము)

X (1) బుఁవద్ తఖ్తే చునీవా(రోజ్ జాయష్ — ఈవిధ మైన గద్దియయే ప్రతిదినము స్థాయనకు కూర్చుంటు స్థల మగుగాక.

(2) ఖిరాజే హఫ్త్ కిష్వరె జేరెపాయష్ — సప్తఖండముల కప్పము లీగద్దియక్రింద నమరి యుండు గాక.

(పృథివియంతయు దీనిపై నధిష్ఠించి యుండెడు పురుషుని యాధిపత్యమునం దుండెడు గాక యని యాశీర్వాదభావము)

(3) చూఁ తారీఖుషజబాఁ పుర్సీద్ అజ్ దిల్ — దీని(జనిత)కాలమును గూర్చి (నిర్మాణపువత్సరమును) నాలుక హృదయము నడుగఁగఁ గా

(4) బెగుఫ్త్ ఔరంగ్ మహాక్ షాహే ఆదిల్ — ఇది న్యాయమును దయచేయు నట్టి చక్రవర్తియొక్క గద్దియ యని (హృదయము బదులు) చెప్పెను (నాలుగవ పాదము నందలి యక్షరము లన్నింటి

కేర్పడి యున్న సాంకేతికసంఖ్యల నొకచోఁ జేర్చిఁ కూడిన చో ౧౦౬౮ వచ్చును. ఇది హిజ్రీ శకము.

(ఈగుర్తు వేయఁ బడిన స్థలముల యందలి శబ్దములు అనునాసికోచ్చారణములు.)

మయూరాసనమునకు ముందుప్రక్కగ, బంగారపు పనితనముతో మధ్యభాగమును గప్పి యున్న పచ్చలపందిలి యొకటి కలదు. అది నానా విధము లగు యింద్రనీలములు, పచ్చలు మొదలగువాని తోడను, నలుముఖముల వ్రేలాడు చుండు జరతారు ఝాలర్ (బంగారపు నీటిచేఁ బూయఁ బడిన దారములతో నల్లిన కుచ్చుల వల)యం దత్యలంకారముగ నమరి యున్న యాణిముత్యములతోడను నతి తేజోవంత మై, గంగాయమునా నదుల యందలి స్వర్ణముచేఁ జేయఁ బడిన స్తంభములపై నిలిచి యుండెను. దాని కిరుప్రక్కలను అమీరులు, ఉమ్రావులు, మంత్రులు మున్నగు ప్రముఖులాసీను లై యుండుటకై తత్తదర్హము లగు నాసనము లలంకరించి యుంపఁ బడి సభాభవనపు కళాకాంతుల నినుమడింపఁ జేయు చుండెను. రాజాధిష్ఠిత భాగమును బ్రత్యేకపఱచి తద్గౌరవాధిక్యతను సూచించు నట్లుగ గద్దియచుట్టును రెండుగజముల స్థలమున కప్పల వెండిపలతో (కటకర్)నొక యావరణరూప మేర్పరుపఁ బడి యుండెను. ఆ వలయందు చిత్రింపఁ బడిన లతాకౌశలము చూచువారల దృష్టిని తనపై నిలువ నీయ కుండు నంతటి నూత్నతర మై, యతిసుందర మై మనోహరముగ నుండెను. ఇఁక నిచ్చట మే మీమయూరాసనపు స్వరూపవర్ణనమును సమాప్తి పఱచి దీనిని గుఱించి బర్నియర్ యొక్క యభిప్రాయమును మిగుల విచారముతోఁ జదువరులకు నివేదించెదము. ఆయన యిట్లు చెప్పెను. "దీని యం దలంకరితము లై యున్న యసంఖ్యాకములును, నతి మూల్యవంతములును నగు రత్నములచే నిది యొక యమూల్యాసన మని చెప్పుట కభ్యంతర మేమియును లేదు; కాని యిది యే "ఏషియా"(ప్రాక్ప్రపంచము)యందలి కళాకౌశలము యొక్క

సర్వోత్కృష్ట మగు మాదిరి (నమూనా)యని చూపించుటకుఁ దగి నంతటి గొప్పపనితనము మాత్ర మిం దేమియును గాన్పింపదు. జీవమణులయొక్క ప్రకాశముచేఁ గన్నులకు మిరుమిట్లు గొలుపు చున్న కాంతివైభవము తప్ప దీని నిర్మాణమునం దిం కేమియును వర్ణనీయ మగు విషయము గాన రాదు.”

ఈ “డాక్టర్ బర్నియర్” ఒకవేళ నితరాంశములను విచారించు సందర్భములయం దున్న దున్నట్లు వ్రాసి తనన్యాయదృష్టిని బ్రకటించుకొని యుండును గాని యీవిషయమునం దిచ్చిన యభిప్రాయము మాత్రము సంపూర్ణ మగు నన్యాయముతో మిశ్రిత మై యున్నది. ఈస్థలములం దాతఁ డొక చారిత్రకారుని వలె తన కలమును బక్షపాతరహితముగ నడుపక యీరూపముగఁ దన్ను దా నొక యోరువలేని పరాసీయునిగ ధృవపఱచుకొని యెను. ప్రాగ్దేశీయకర్మకౌశల మెంత స్తుతిపాత్రమైనదిగ నున్నను నది యాతని దృష్టికి హృదయకంటకముగ నుండెను గదా!”

మయూరాసనముపై మొగలాయి ప్రభువులు నాదర్‌షా దాడి నే తెంచు దనుక మిగుల వైభవప్రతాపములతో నాసీను లగు చుండిరి. గాని ౧౭౩౯ హిజ్రీశకమునం దీ యీరానీ (పారసీక) సరదారుఁడు మహమ్మదుషా యొక్క సుఖలోలతను నాతని సైనికుల బలహీనతను, ప్రజానురాగశూన్యతను గూర్చిన వార్తా పరంపరల నాకర్ణించి హిందూస్థానపు సౌభాగ్యమును జూఱగొనుటకై కాలాంతకుఁడో యను నట్టి ఈరాన్, ఆఫ్ఘాన్, సైనికుల సాయముతో భారతభూమిపై విరుగఁ బడియెను. ఆనాఁటి దోపుడుసమయము నందు వారికి దొరకిన యపరిమితమగు భాగ్యములలో “దేనిని షాహాజహాను సార్వభౌముఁ డతిప్రేమతో నతిశ్రద్ధతో నత్యంత శ్రమతో నిర్మింపఁ జేసెనో మఱియు నేది హిందూస్థానమునం దే గాక ప్రపంచమునం దన్ని చెరగుల వారిచేతను నుపమానరహిత మగు నద్వితీయగ భావింపఁబడు చుండెనో యట్టి మయూరాసనము గూడ నొకటి యై ఈరానుకు ప్రవేశించెను.

"జహాఁ కుషాయె నాదరీ" (నాదర్ యొక్క ప్రపంచ విజయము) యను గ్రంథమునం దా గ్రంథకారుఁ డిట్లు వ్రాయుచున్నాఁడు "మయూరాసనములో పాటింక ననేకము లగు యమూల్యపదార్థములు లనఁగా ముత్యములు, వజ్రములు, కెంపులు, మొదలగు రత్నములును నానారూపములు గలిగి వివిధనామములచే బేర్కొనం బడు యసంఖ్యాకములును నతిప్రకాశమానములును నగు నాభరణములు నాదరు వెంట ఈరానుకు జేర్పఁ బడి యెను. ఈలోకము నందలి యేభాగ్యవంత మగు ప్రభుత్వ మైనను వానిలో నొకదానికైనను దుల్య మగు పదార్థములను దన యొద్దనుండి చూపఁ జాలదు."

ఇవ్విధముగ నాదరుషా హిందూస్థానపు సంపద నెల్లను దోఁచుకొని ఈరానున కరిగి పిమ్మట వెంటనే స్వయముగ నాయకుఁడై సైన్యమును నడుపవలసి నంతటి దుర్ఘట మగు పోరాట మెద్దియో యవ్వలఁ దటస్థించుట వలన నీద్రవ్య సంచయము నంతయు హారాత్ (హరట్) యను పట్టణమున కంపి తనక్రింది యుద్యోగస్థుల కిట్లాజ్ఞాపించెను. "నేను తిరుగ నేతెంచు దనుక సైన్యమంతయును నీద్రవ్యరక్షణము గావించుకొనుచు నిండే యుండవలయును. మఱియు నేను తిరుగ నేతెంచు నంతలో హిందూస్థానము నుండి కొల్లగొట్టి తెచ్చిన రత్నములతో నొకతఖ్తును నిర్మింప వలయును. అది యే యంశమునను మయూరాసనమునకు తీసిపోగూడదు. మనలో సాధారణముగఁ గొందఱధికారుల కెదురుమాటి జెప్పఁజాలని యుత్తరువులకు సుగ్రీవాజ్ఞ యని పోల్చి చెప్పెడి వాడుక గలదు. ఆకాలమున సుగ్రీవుఁ డట్టిటి కఠినశాసనుఁడై యుండవోపును. అట్లే మహమ్మదీయులలోఁ గూడ హుకుంనాదర్‌షాహీ యను సామెత వాడుకయం దున్నది. తప్పక జరిగి తీరవలసిన పనులను గూర్చి యీమాట నుపయోగించెదరు దీనినిబట్టి నాదర్ షా తనకాలమునం దొక దండశాసనుండై యుండెనని మన మూహింప

వచ్చెను. ఇట్టి మీరఁజాలని షాదరుషా యాజ్ఞ యొక్క యనుష్ఠానమునం దాలస్య మొనరించు టెక్కి తరమగును? తక్షణమే పటము (ప్లాన్) సిద్ధ మయ్యెను. ఈరాన్ దేశీయులును హిందూదేశీయులును నగు పెక్కండ్రు కర్మకారులు నియోగింపఁ బడి పని నారంభించిరి. పనివారల హృదయములయందు షాదరుషా యొక్క భయ మెక్కుడుగ నుండుట చేతను, దండయాత్రనుండి తిరుగ నేతెంచుటకు పూర్వమే గద్దియ సిద్ధము గావలయునని యాతఁ డొసరించిన కఠినపు యాజ్ఞ తమ్మనవరతము నాతురత పఱచుచుండుట చేతను నానిర్మాణకార్య మింతింతని చెప్పుట కలవికాని వేగముతోఁ బూర్తి గాసాగెను. దివారాత్రములయం దొకనిమిషము నేనియు వృథ గా నీయక నివ్విధముగ నెంత కష్టించి పని చేసినను నొక సంవత్సరకాల మీనిర్మాణమునందు వ్యయ మయ్యెను. తరువాత దీనికి తఖ్తె నాదరీ యని పేరిడిరి. మయూరాసనమున కై యెంతటి స్వర్ణ ముపయోగింపఁ బడెనో దానియం దెన్నిరత్నములు స్థాపింపఁ బడెనో యీతఖ్తు యొక్క నిర్మాణమునందు గూడ నంత స్వర్ణముతో నన్ని రత్నములతోఁ బనిఁగొనిరి; కాని యివ్విధముగ నెంతటి యసామాన్యవ్యవస్థలతో సిద్ధపరిచినను పైన మీ రెంటియందును శాశ్వత మగు భేద మేర్పడుపక పోలేదు. ఏమన, తఖ్తెతావుస (మయూరాసనము) యొక్క ఖ్యాతి యంతము కొంచె మెచ్చు తగ్గుగ నీలోకము నందు గల జనుల కందఱకు నెఱుక యై యున్నది. తఖ్తు నాదరీ యొక్క సంగతిమాత్ర మెవ్వఁరికిని దెలియదు. తెలిసి యున్నను వారి సంఖ్య యత్యల్పము.

మయూరాసనము యొక్క సౌందర్యము, కళాకౌశలము, ప్రపంచమున్నం దంతటను మతిగాంచి యుండుటయును నాదరీతఖ్తుకూడ యంతటి మూల్యముతోడనే నిర్మింపఁ బడినను నది యూరు పేరు లేని యొక మారుమూలను బడి యుండుటయును నిదియే పైనఁ జెప్పఁ బడిన భేదమున కా

క కారణముగఁ గన్పట్టు చున్నది. ఇదిగాక మఱిరెండు ప్రబలహేతువు లగు పడు చున్నవి. అందు మొదటిది ప్రప్రథమమునం దీమయూరాసనము యొక్క పటము కళాకౌశల్యమునం దత్యుపాయ చతురిమ గల షాజహానుచే స్వయముగ సిద్ధ పరుపఁ బడినది. రెండవది; మయూరాసన నిర్మాణమున కర్మకారులకు తగినంత యోపికతోఁ దమకళాకౌశల్యమును జూపించుట కవకాశము దొరకెను. ఇందువలననే నది యేడువత్సరముల కాలములోఁ బూర్తి యయ్యెను. దీనికి వ్యతిరేకముగ తఖ్తు నాదరీ యొక్క నిర్మాణము నాదరీ యాజ్ఞ యత్యుగ్రమై యుండుకతన మిగుల వేగముగను, నసంతృప్తికరముగను నెరవేరెను. నాదర్ షాహా దండయాత్ర నుండి యెప్పుడు తిరుగ జేతెంచునో యాతఁడరుదెంచు నప్పటి కీగద్దియ పూర్తిగాకున్నచో నేమి శిక్షించునో యను భీతి ప్రతి నిమిషమును దమహృదయములను వేధించు చుండుటచేఁ బనివాండ్రీ తఖ్తు నందు తమకళాకౌశల్యము నిచ్చ వచ్చినట్లుగ నగు పరుపఁ లేక పోయిరి.

నూతనతఖ్తు సిద్ధమైన యనంతరము నాదరుషా దానిని మయూరాసనపు చేరువ నుంచి కొంతకాలము దనుక రాజోచితోత్సవములను సల్పుచుండెను; గాని తనచేఁ జేయింపఁ బడిన తఖ్తునకు మయూరాసనమునం గల కాంతి కౌశల్యముల యందలి పోలిక యొక్కింతేనియు నమరి యుండ లేదని యెఱింగియే యున్నవాఁ డగుటంజేసి యాతనికి తఖ్తు తౌసు నందు గల గౌరవభావము తఖ్తెనాదరి యం దెప్పటికిని గలుగ కుండెను.

నాదరుషా మయూరాసనమును ఈరానునకు తీసుకొని వెళ్లుటయు దానిని తఖ్తెనాదరీ యొద్దనుంచి యుత్సవములు జరుపు చుండుటయును నివి నిస్సందేహములుగ ధృవపడే యున్నవి. గాని నాదరుషాహా యొక్క యనంతరమీమయూరాసన మెచ్చటనుండెను? ఎవరియొద్దనుండెను? అనువిష

యములను గుఱించి యోచించి చూడఁగా ఈరాన్ దేశము పై యెప్పటినుండి నేఁటివఱకు పరదేశీయులచే నేసెని రాజ్యాక్రాంతి జరిగి నట్లు చరిత్రముల వలనఁ గాన్పింపదు; గాన కాలవైపరీత్యముచే నిది యచ్చట నుండి మఱియొక విదేశీయభాగ్యమునందు సంక్రమించి పోయిన దని గాని లేక స్వరూపవినాశన మై నామమాత్రావశిష్ట మైన దని గాని భావింపఁ గూడదనియును, నాదరుషాహ పిమ్మట నిప్పటివఱకును నది ఈరానునందే యుండి ఈరాన్ ప్రభువుల యధీనమునకే చెందియున్నదనియును మన మూహింప వలసియున్నది. మఱియు ముజఫరుద్దీన్ షాచార్ యొక్క మరణానంతర మాతని పుత్రుని (ప్రస్తుతము పదభ్రష్టుఁ డైన యాతని) సింహాసనాధిష్ఠితోత్సవ మీమయూరాసనము నందే జరిగి యున్నట్లు వార్తా పత్రికలలోఁ జదివియున్నాము గాన నిది తన స్వరూపమునందు మార్పు నొందక ఈరానుదేశమునందే యున్న దని భావించుటకే యభ్యంతరమును గానరాదు.

అక్కటా! ౧౦౪౪ హిజ్రీశకము మొదలు ౧౧౫౧ హిజ్రీశకము వఱకు ౧౦౭ వత్సరముల కాల మవిచ్ఛిన్నముగ మొగలాయి సార్వభౌముల రాజ్యపీఠముగ నుండిన సింహాయూరాసన మాపిమ్మట భరతమాతను దన వియోగచింతం బడఁద్రోసి యామె నుండి శాశ్వతముగ విడి పూర్వోక్త విధముగ ఈరాను భాగ్యములోఁ గలసి పోయెను. ఆహా! కాలగతి యలంఘనీయము గదా!

శ్లో॥ సా రమ్యా నగరీ మహాన్ సనృపతిః సామంతచక్రం చ తత్
పార్శ్వే తస్య చ సా విదగ్ధపరిషత్ తాశ్చంద్రబింబాననాః
ఉద్రిక్తః స చ రాజపుత్రనివహ స్తే వన్దిన స్తాః కథాః
సర్వం యస్య వశాదగా త్స్మృతిపథం కాలాయ తస్మై నమః॥

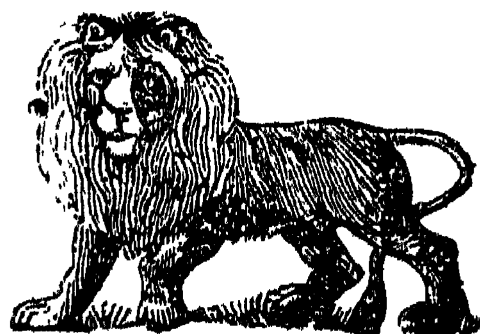
భర్తృహరి.

మ॥ అది మొఘలైనపురంబు పూజ్యచరితుం డారాజు రాజ్యాంగముం
బది పార్శ్వంబున నావిదగ్ధసభ యా రత్నాస్య లత్యుద్ధతం
బది రాజన్యక మస్తకాంచినికరం బాగాథలన్ సర్వముం
గదలం జేసిన కాలమూర్తికి నమస్కారంబు సత్కీర్తికిన్.

అనునట్లొకప్పుడు సుందరమైననగళ్లు, తత్పరిపాలకులు, తత్సామంతులు, తద్విద్వాంసులు, మొదలగు పరివారముతో నొప్పు రాజన్యు లందఱు నశించి ప్రస్తుతము స్మరింపఁబడుటకుమాత్ర ముండునట్లు చేసినది కాలమహిమయే గదా! అటులనే యీ షాహజహాను దానెంతయో ప్రేమతో, నెంతయో ధనవ్యయముతో, నెంతయో శ్రద్ధతోఁ జేయించిన యీ మయూరాసనము నిట్టి చరిత్రకునకు లోనగావలసి వచ్చునట్లు జేసినదియుఁ గాల మహిమయేగదా! అట్టి కాలమహిమ నెఱుఁగ నెవరితర మగును!

కట్టా! భారతజననీ! నీదేహమున కమితాలంకారములుగ నున్న యమూల్యవస్తుసంచయ మంతయును నీ నుండి బలాత్కారముగ వేఱు సేయఁబడెను. ఇఁక నీ వాయలంకారములకొఱకును నాయాభరణములకొఱకును కన్నీరు విడువ లగునట్లుగఁ బ్రళయకాలమువరకు దేడ్చినను నవి నీకు లభ్యములు గాఁజాలవు.

సమాప్తము.

జ్ఞానోదయ గ్రంథమాల

మచిలీపట్టణము.

ఆంధ్రమహాజనులారా! దేశీయసోదరులారా!

ప్రపంచమందలి సమస్తవిషయముల యెడలను జ్ఞానము నభివృద్ధి నందింపఁజేసిననేగాని యే భాషయుఁ బరిపూర్ణత్వము నంద నేరదు. ఈ భాషాపరిపూర్ణత్వము నంద యత్నింపని జాతి యెల్లప్పుడు నధోగతి ననుసరించియే యుండును. ఫరాసుదేశముయొక్క నాగరికతయు, జర్మనీదేశముయొక్క యౌన్నత్యమును, జపానుదేశముయొక్క విజృంభణమును, ఇంగ్లాండు దేశముయొక్క దివ్యైశ్వర్యమును, ఆయాదేశములయందలి భాషాభివృద్ధివలననే వెలుగొందుచున్న వని మనము తెలిసికొనవలయును. భరతవర్షమునందైనను బంగాళీభాష యెటుల నభివృద్ధి నందియున్నదో చూడుఁడు! ఈ బంగాళీభాష, ప్రకృతిశాస్త్రములయందేగాని, చరిత్రలయందేగాని, నవలలయందేగాని, వార్తాపత్రికలయందేగాని, పాశ్చాత్యభాషలకు వెనుదీయని దినదినప్రవర్ధమానస్థితి నందుచున్నయది. ఆంధ్రభాషయు నాస్థితికి రావలయు నన్న మనము విశేషముగఁ బట్టుదలతోడను నుత్సాహముతోడను బనిసేయవలసి యున్నది. ఆంధ్రులయందు విజ్ఞానమును వెదజల్లనెంచిన కొన్ని మండలులును, గొన్ని భాషాసంఘములును గలవుగాని, వీరలుమాత్రమే భాషకు వలయు సంపూర్ణసేవను జేయఁగలుగుదు రనుట కలలోనివార్త! అట్టిసంఘములు నూరైనను విడువకుండ నొకయర్థశతాబ్దము పనిచేసినను నాంగ్లేయభాషావాఙ్మయమునందలి శతాంశమునైనను బ్రచురింపఁజాలవు. ఇట్టిసందర్భమున నేమును గ్రంథమాలరూపమున స్వల్పధరల కందుబా

టునం దుండునటుల, సాంధ్రుల కత్యంతోపయోగ పడునట్టియు, దేశజనుల యౌన్నత్యమును రంజింపఁ జేయునట్టియు, దేశాభిమానుల ఆదర్శములఁ బురిగొల్పునట్టియు, భాషాభిమానులభావములఁ బ్రకాశింపఁ జేయునట్టియు, గ్రంథముల వెలువరింపఁ జేయుటమూలమున మాస్వాయంవిధిని నెరవేర్పఁబూనుకొని యున్నారము. ఇందులకై మాకు ఆంధ్రమహాజనులు తోడ్పడి తగు ప్రోత్సాహము నిచ్చుచు దేశోపయోగమగు గ్రంథముల నింకను బ్రకటించుటకు బలము ధైర్యోత్సాహముల నొసంగుదు రని నమ్ముచున్నారము.

పద్ధతులు.

సంవత్సరమున కథమపక్షము మూఁడుగ్రంథముల నైనను వెలువరింతుము. శాశ్వతచందాదారులుగ నుండి మేము ప్రకటించు ప్రతిగ్రంథమును బుచ్చుకొన నియ్యకొనినవారలకు క్రవునుసైజు ప్రతినూఱుపుటలకు 4అణాలు చొ॥ వెలను నిర్ణయింతుము. మాయొద్ద నిదివఱకే సిద్ధమయియున్న గ్రంథములను గూడ నీక్రింది వివరముల ప్రకారము చందాదారులకుఁ దక్కువ వెలల కిత్తుము.

☞ ఇదివరలో మాయొద్ద నేదైన గ్రంథమునుగాని, గ్రంథములనుగాని, కొనియున్నయెడల నా సంగతిని మాకు దెలియఁబఱచినచో వారి నామములను మాయొద్ద లిస్టులో సరిచూచి కొదువ గ్రంథములను మాత్రమే మా గ్రంథమాలయొక్క చందాపద్ధతులప్రకారము తక్కువధరలకు బంపఁగలము.

చందాదారులుగఁ జేరుటలో మొదటిమూఁడు గ్రంథములలో నేగ్రంథమునుండి యైనను బ్రారంభింపవచ్చును. అయితే చందాదారులుగ నుండువారు, 1 వ గ్రంథమునుండి ప్రారంభించిన యెడల 1, 2, 3, 4, 5, 6 గ్రంథములను దీసికొని తీరవలయును. 2 వ గ్రంథమునుండి ప్రారంభించిన

యెడల 2, 3, 4, 5, 6, గ్రంథములను దీసికొని తీరవలయును; 3 వ గ్రంథము నుండి ప్రారంభించినయెడల 3, 4, 5, 6, గ్రంథములను దీసికొని తీరవలయును. ప్రవేశకట్నమక్కరలేదు. పోస్టుఖర్చులను బుస్తకములఁగొనువారే భరింపవలయును.

1. ఆంగ్లేయవైద్యచింతామణి.

„వేయేల! ఈరోగ మారోగ మనక మనుష్యసామాన్యమునకు వచ్చురోగములు, అట్టిరోగముల యుత్పత్తులు, వాటిచికిత్సలును నీ యాంధ్రవైద్య గ్రంథరాజ మందు విపులముగ వ్రాయఁబడినవి.” (ఆకాశవాణి పత్రిక)

ఇందు సర్వవిధములగు రోగముల గుణములును, క్రిములును, చికిత్సలును, ఆధునికవైద్యశాస్త్రము ననుసరించి తెలుపఁబడినవి. ఇందువలన నాంగ్లేయవైద్యశాస్త్రము ఆంధ్రులకు కరతలామలకం బగును. బాలురకును దెలియఁదగు శైలిలో వ్రాయఁబడి యున్నది.

దీనివలని లాభములు.

స్వలాభము నా పొందవచ్చును! ధనమూ సంపాదింపవచ్చును!! ప్రపంచమునకూ మేలును జేయవచ్చును!! జనాదరణా నా బడయవచ్చును!! ఆంగ్లేయవైద్యచింతామణిని జదువుటవలన నెన్నిలాభములో చూడుఁడు!

ఆంధ్రమహాజనులారా! మీ గృహమునందుగాని, మీకుటుంబమునందుగాని, మీ పట్టణమునందుగాని, ప్రాణాపదసమయమున జయప్రద

మగు వ్యాధి చికిత్స జేయుటచే మానవసేవఁ జేయుచు, జన్మాదరణను బడయఁ జాలంచితిరేని ఆంగ్లేయవైద్యచింతామణిని జదువుఁడు!

ఆంధ్రదేశీయవైద్యులారా! మీ మీ వైద్యాభ్యాసములందు, నూతనాంశముల నెఱుంగుటచే వ్యాధిచికిత్సలయందు సులభమార్గముల నభ్యసించుచు, బహుసూక్ష్మ మగు శాస్త్రీయపద్ధతుల నవలంబించుటచే వ్యాధిని నిర్మూలము జేయుచు, మెప్పు బడసి, మిక్కుటమగు ధన మార్జించుచు, తరతరములకు ఖ్యాతిని సంపాదింపఁగలంచితిరేని, ఆంగ్లేయవైద్యచింతామణిని జదువుఁడు! ఇందలి రహస్యముల గ్రహింపుఁడు!!

ఆంధ్రవిదుషీమణులారా! మీకుటుంబములందు దేహారోగ్యములను జక్కఁగఁ గాపాడి, వ్యాధులను బారఁద్రోలుటకు శక్తిని సంపాదించి, సౌఖ్యముగ నుండఁదలంచితిరేని ఆంగ్లేయవైద్యచింతామణిని జదువుఁడు!

"మీరు వి. పి. మార్గమునఁ బంపిన ఆంగ్లేయవైద్యచింతామణి నందియుంటి నని తెలియఁజేయుటకు సంతసించుచున్నాను. నాబంధువులయందీగ్రంథము వ్యాప్తనందఁ జేయ నిచ్ఛగలిగి యుంటినిగాన, మఱియొకప్రతిని వి. పి. గాఁ బంపఁగోరినాను." (Sd.) కె. మల్లపరాజు, సబ్ అసిస్టెంట్ సర్జన్, అడ్డతీగెల, గోదావరి యేజన్సీ.

పండితాభిప్రాయములు.

ఆయుర్వేదమార్తాండభిషఙ్మణి పండిత డి. గోపాలాచార్యులవారు:—"...ఇట్టి గ్రంథము సామాన్యవైద్యులకు మిగుల మేలుఁ జేయును ప్రతికుటుంబమునను నుండఁదగినదని నొక్కిచెప్పఁగలను."

డాక్టరు ఆచంట లక్ష్మీపతి బి. ఏ. యం. బి. అండ్ సి. యమ్. గారు:—"ఆంగ్లేయవైద్యసారమును ప్రజలకొసఁగుటకు ఇట్టి

మనదేశపు ప్రజల యంధకారమును బాపుగ్రంథములలో నిది మొదటిది యని చెప్పవచ్చును."

డాక్టరు భోగరాజు పట్టాభిసీతారామయ్య బి. ఏ. యం. బి. అండ్ సి. యం. గారు:— "... గ్రంథకర్త గారెంతయు వ్యయప్రయాసములకోర్చి యీ గ్రంథపూర్వకముగ నాంగ్లేయ వైద్య శాస్త్రసారము నాంధ్రుల కందఁజేసి వారి కృతజ్ఞతకుఁ బాత్రులయిరి."

డాక్టరు డి. యస్. రామచంద్రరావు యం. ఏ. యం బి. సి యచ్. బి. గారు:— "...వైద్యేతరులు వ్యాధుల యొక్క సాధారణగతులయందు తమను, దమ కుటుంబములను, జికిత్స జేసికొనుటకై యీగ్రంథ ముపయోగింపఁ గలదు."

చందాదారులకు రు 2-0-0 ఇతరులకు రు 3-8-0

పోస్టుఖర్చులు ౫ అణాలు.

---

2. శ్రీకృష్ణుని జీవితచారిత్రము.

క్రవుణ 330 పుటలు.

దేశబాంధవ్ లాలా లజపతిరాయ్ చే ఉర్దూభాష యందు వ్రాయఁబడి, శ్రీయుత కొణకంచి చక్రధరరావుగారిచే నాంధ్రీకరింపఁ బడినది.

శ్రీకృష్ణుని యాదర్శ మద్వితీయము!

శ్రీకృష్ణుని వర్తన మనుకరణీయము!!
శ్రీకృష్ణుని జీవిత మత్యంతవర్ణనీయము!!!

దేశచరిత్రయందలి యిట్టి మహాపురుషుల జీవితముల బరిశీలనగాఁ జది విననేగాని యేజాతియును నభివృద్ధి నంద నేరదు, 8 చిత్రపటములు గలవు. బహు రసవంతముగ వ్రాయఁబడినది

ఈ గ్రంథమును జదువునప్పుడు మేనఁ బులకలు వొడముననిని చెప్పుట అతిశయోక్తి కానేరదు. ఈగ్రంథము ఉర్దూభాషయందు మూఁడుమారులు ముద్రితమై నాల్గవముద్రణమున కిపుడు సిద్ధముగ నున్నది. ఉర్దూభాషయం దింతవఱకు 30,000 ప్రతులైనను కర్చుపడి యుండవచ్చును. ఆంధ్రభాష యం దిదివఱ కిట్టి గ్రంథము వెలువడి యుండ లేదు.

చందాదారులకు రు 0-12-0 ఇతరులకు రు 1-4-0 పోస్టుఖర్చులు 3 అణాలు.

3. జపానీయము.

డెమి 100 పుటలు.

దేశభక్తిపూరిత మయిన దివ్యనాటకము.
జపానీయుల అద్భుతకృత్యములు బహురసవంతముగ నిందు వ్యక్తీకరింపఁ బడినవి.

ప్రబంధములకంటె నవలలును, నవలలకంటె నాటకములును, సందర్భాంశముల నతిరమ్యముగఁ బ్రదర్శన మిచ్చు నను నది నిర్వివాదాంశమయి యున్నది. ప్రపంచ మంతయు నొకేమారుగ దిగ్భ్రమ జెందునట్లు రుష్యా మహారాజ్యమును సంగరమున నోడించిన జపానువారి యుద్ధచరిత్రమును నాటకరూపమునఁ జదువ నుద్యుక్తుఁడుగ నుండని యే మానవుఁ డుండఁ గలఁడు!

ఇందు జపానీయుల దేశభక్తియు, జపానీయుల రాజభక్తియు, జపానీయుల స్వార్థత్యాగమును, పురుషులయందును స్త్రీలయందు నేగాక, బాలురయందును గూడ వెల్లువలయి పాఱుచుండును!

ఇట్టి నాటకము నాంధ్రు లిదివఱ కెన్నఁడును జదివి యుండలే దని ధృఢముగఁ జెప్పగలము.

చందాదారులకు రు0-6-0, ఇతరులకు రు 0-12-0పోస్టుఖర్చులు 2అణాలు

4. లుబ్ధమహాజనసభ.

క్రౌను 35 పుటలు.

హాస్యరసప్రధానము లైనట్టియు, ఆర్థికశాస్త్రసంబంధమగునట్టియు, వేదాంతశాస్త్రసంబంధమగునట్టియు, సంశయములఁ జక్కఁగ జర్చించినట్టి యుపన్యాసములు; చదివితీరవలయును; బహు వినోదకరములు!

ఈ యుపన్యాసములలో వర్ణింపఁబడినఁ గొందఱు మహాపురుషులు మైలురాళ్లవలె గనబడక మానరుగనుక నట్టివారెవరైనను దమగుణగణములకు సరిపోవు లుబ్ధుల గుణముల నిందుఁ గనుగొనిన యెడలఁ గాకతాళన్యాయముగ నెంచి గుమ్మడికాయలదొంగలవలెఁ బ్రవర్తింప కుందురు గాక!

చందాదారులకు రు 0-1-0 ఇతరులకు రు 0-2-0.

వ్యవసాయశాస్త్రము.

(క్రౌను 300 పుటలు)

[శ్రీయుత పి. వెంకయ్య యం. ఆర్. యే. యస్. గారిచే రచియింపఁబడినది.]

ఇంకను కాయధాన్యములు, వస్త్రములకు పనికివచ్చు పైర్లు, చెఱుకు గెంజలు, పప్పుధాన్యములు, తోటపైర్లు, రంగుల కుపయోగించు పైర్లు, ఎరువులు, పశువ్యాధులు, వానిచికిత్సలు మొదలగువాని గురించి వివరముగా వ్రాయ బడినది. కొన్నివిషయములలో యకరమునకు సంవత్సరమునకు రు 1000 లు వఱకును లాభము దీయుటకు మార్గము లిందు సూచింపబడి యున్నవి. వ్యవసాయముతో సంబంధ ముండిన ప్రతియాంధ్రుడును నీగ్రంథమును జదువదగి యున్నది.

(ఆంధ్రకేసరి 1—12—11.)

“వ్యవసాయవిషయమును గుఱించి యింత విపులముగా నున్నగ్రంథ మిదివరకెన్నండును నాంధ్రంబునఁ బ్రచురింపఁబడి యుండలేదు.”

చందా దారులకు రు 0-12-0 ఇతరులకు రు 1-2-0 పోస్టేజి రు 0-3 0

6. మహాభారతసారము.

చందాదారులకు రు 0-14-0 ఇతరులకు రు 1-5.0 పోస్టేజి రు 0.4.0

7. మయూరాసనము. (25 పుటలు)

భారతభూమి యొకానొకప్పుడు వహించియున్న దివ్యతర ఘనమహావైభవమును నద్దమునందువలెఁ గన్పింపఁజేయు మయూరాసనమును గూర్చిన యీచిన్నివ్యాసమును జదివి తీరవలయును.

చందాదారులకు రు 0-1-6 ఇతరులకు రు 0-2-0

వలయువారలు:—

మేనేజరు, జ్ఞానోదయ గ్రంథమాల, మచిలీపట్టణము.

లేక

సేతు బ్రదర్సు, మచిలీపట్టణము.